

Approach Human Rights as Special Education: The Teaching of Children's Human Rights in Early Childhood Education

นางชณิณภัค ศรีวันทา¹

Mrs. Chaninpak Sriwanta¹

บทคัดย่อ

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านสิทธิมนุษยชนของเด็กปฐมวัยต่อเพื่อนที่มีความจำเป็นต้องการพิเศษให้เป็นไปตามแนวคิดความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก เด็กได้ลงมือปฏิบัติผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง เน้นการดำเนินกิจกรรมโดยบูรณาการกระบวนการคิดของสมองด้านความคิด ความรู้สึก และการกระทำ ตามรูปแบบกิจกรรมสำรวจ สืบค้นข้อมูล ลงมือปฏิบัติและคิดวางแผน เพราะการวางรากฐานที่มั่นคงในเด็กปฐมวัยส่งผลให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต ไทย และเป็นพื้นฐานของการสร้างสังคมที่เป็นสุข

คำสำคัญ: การจัดประสบการณ์การเรียนรู้, เด็กปฐมวัย, สิทธิมนุษยชน, เด็กพิการ, การเรียนรู้ผ่านการเรียน

Abstract

Management early childhood learning experiences on human rights for friends with special needs according to the concept of assistance in which aspect? To be able to perform everyday activities or participate in Social participation can be enjoyed by the general public. Align experiences with children's learning styles Children can act through their five senses, moving, exploring, playing, observing, searching, experimenting, and thinking of solving problems on their own. Focus on carrying out activities Emphasis on Active Learning and Executive Function by integrating the brain's thinking processes in thinking, feeling, and acting according to activity patterns: exploring, searching for information, taking action, and thinking and planning. Because laying a solid foundation in early childhood results in their growth into good, quality adults in the future in Thailand and is the basis for creating a happy society.

Keyword: Management early childhood learning experiences, early childhood, human rights, children with disabilities, Play-Based Learning

¹ ครูการศึกษาพิเศษ งานส่งเสริมศักยภาพทางการเรียนรู้ของนักเรียน ระดับอนุบาล โรงเรียนจิตตรดา กรุงเทพฯ

บทนำ

โรงเรียนเป็นพื้นที่บ่มเพาะการเรียนรู้ที่สำคัญ แต่หลังจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้วิถีการปฏิบัติในโรงเรียน รูปแบบการเรียนการสอน การเล่นเกม การมีปฏิสัมพันธ์ของครูผู้เลี้ยงดูต่อเด็ก และสิ่งอำนวยความสะดวกก่อนวัยเรียนจำนวนมากที่ได้ส่งผลกระทบอย่างมาก ทั้งที่โอกาสเรียนรู้ตั้งแต่ต้นและโปรแกรมการพัฒนาเด็กทั้งแบบไม่เป็นทางการและเป็นทางการผลประโยชน์ด้านความรู้ความเข้าใจ สังคม สุขภาพ และทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาวที่สำคัญ ดังเช่นคำกล่าวที่ว่า ช่วงปฐมวัยเป็นช่วงวัยทองของชีวิต ตามลักษณะเฉพาะของปฐมวัยนี้ นักจิตวิทยาและนักการศึกษา ต่างให้ความสนใจที่จะศึกษาหรือหาวิธีการที่จะทำความเข้าใจถึงลักษณะเฉพาะของวัยนี้ ด้วยเหตุที่ว่าเป็นวัยเริ่มต้นของชีวิต เป็นวัยที่เริ่มต้นแห่งพัฒนาการด้านต่าง ๆ ขณะเดียวกันได้มีการศึกษาวิจัยที่มีข้อค้นพบว่า ถ้าเด็กวัยนี้ได้รับการเตรียมตัวหรือวางพื้นฐานด้านพัฒนาการไว้ดีและเหมาะสม หมายถึงว่าเด็กได้รับการวางรากฐานชีวิตที่มั่นคงต่อไป

การศึกษาปฐมวัยมีแนวทางที่สำคัญต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ตามเป้าหมายการพัฒนา (SDGs) ที่มุ่งเพื่อขจัดความยากจนและลดความไม่เท่าเทียมกันภายในและระหว่างประเทศ ในปี พ.ศ. 2573 ใน SDG ด้านที่ 4 ให้คำมั่นสัญญากับโลกที่จะรับประกันความครอบคลุมและการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกัน และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน และการศึกษาปฐมวัย เป็นเป้าหมายที่กำหนดให้ทุกประเทศต้องทำให้เด็กหญิงและเด็กชายทุกคนสามารถเข้าถึงเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ ได้รับการพัฒนา การดูแลเลี้ยงดู และการศึกษาปฐมวัย หลักการตามเป้าหมายนี้ทำให้เกิดขอบเขตการดูแลและการศึกษาปฐมวัย (early childhood care and education; ECCE) ถือได้ว่าเป็นสิทธิในการศึกษาตามกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 3 ฉบับ ได้แก่ 1. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child; CRC) 2. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (the International Covenant on Economic, Social and Cultural Right; ICESCR) และ 3. อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ (the Convention on the Rights of Persons with Disabilities; CRPD) กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศทั้ง 3 ฉบับ ได้รับการรับรองจากสมาชิกในองค์การสหประชาชาติรวมทั้งประเทศไทยด้วย ซึ่งเมื่อพิจารณากระบวนการที่นำมาใช้มุ่งไปที่การเด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการตลอดชีวิต ด้วยการส่งเสริมความสามารถในการมีส่วนร่วมในสังคม ดังเช่น การมีส่วนร่วมในการเล่นทางสังคมตามจินตนาการ พวกเขาจะต่อยอดจากสิ่งที่อาจเป็นลักษณะเฉพาะที่กำหนดได้มากที่สุดของเราในฐานะมนุษย์ นั่นคือ การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และความสามารถในการตอบสนองซึ่งกันและกัน (Kemple, 2015) โดยที่การเล่นเป็นวิธีการเรียนรู้ของเด็ก และเป็นเรื่องสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน ตามที่กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ 3 ฉบับ ที่กล่าวถึงเด็ก ๆ จะสำรวจและรู้จักกฎเกณฑ์และสัญลักษณ์ของชุมชนผ่านการเล่น ตลอดจนสร้างบทบาทและสถานการณ์ที่สะท้อนถึงโลกทางสังคมวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาใหม่ เป็นผลให้พวกเขาเรียนรู้วิธีที่จะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ต้องการ ร่วมมือกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และมีส่วนร่วมในพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคม เมื่อเวลาผ่านไป ความสามารถเหล่านี้จะถูกถ่ายทอดไปยังพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของเด็ก ๆ สิ่งสำคัญคือต้องตระหนักถึงธรรมชาติและประโยชน์ของการเล่น (Lester & Russell, 2010) ของเด็กทุกคน

แต่เชื่อว่าเด็กและเยาวชนทุกคนมีสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน เด็กพิการ (Children with disabilities) ซึ่งอุปสรรคหลายประการขัดขวางการเข้าถึงสิทธิของพวกเขา รวมทั้งการกีดกันไม่ให้เข้าโรงเรียนซึ่งเป็นพื้นที่การเรียนรู้วิชาการและประสบการณ์ทางสังคม เป็นที่ที่การเล่นและนันทนาการเกิดขึ้น พัฒนาทักษะทางสังคม และวัฒนธรรม ในอดีตมีความชัดเจนที่พวกเขาเข้าไม่ถึงทางกายภาพ ได้แก่ พื้นที่สาธารณะ สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่นและอุปกรณ์ โรงภาพยนตร์ โรงละคร สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ อย่างเช่น สนามกีฬา ตามนโยบายที่แยกพวกเขาออกจากสนามกีฬาเพื่อความปลอดภัย อุปสรรคในการสื่อสารและความล้มเหลวในการจัดหาเทคโนโลยีการตีความและการปรับตัว

ขาดการคมนาคมที่เข้าถึงได้ ทำให้เกิดแนวคิดการศึกษาแบบเรียนรวม(Inclusive Education) เป็นแนวคิดการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้เด็กทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมโดยไม่มีการแบ่งแยกความบกพร่องหรือคัดแยกเด็กที่ด้อยกว่าออกจากชั้นเรียน แต่จะใช้การบริหารจัดการให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีพัฒนาการตามความต้องการ โดยปรับสภาพแวดล้อม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตร และการประเมินผล เพื่อให้ครูจัดการเรียนการสอนได้ตอบสนองความต้องการของเด็กทุกคน (การจัดการศึกษาแบบเรียนรวมเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีความเกี่ยวเนื่องกับกระบวนการทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งให้ความสำคัญกับผู้เรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้และผู้เรียนที่มีความต้องการพิเศษเพื่อให้สามารถเข้ารับการศึกษาร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเท่าเทียม (UNESCO, 1994) ซึ่งรวมถึงกลุ่มผู้เรียนที่ประสบปัญหาทางด้านต่างๆ เช่น ความยากจน เพศสภาพ และปัญหาความขัดแย้งอื่นๆ โดยมุ่งเสนอการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่ผู้เรียนที่มีความหลากหลายและมีความต้องการที่แตกต่างกันออกไปโดยไม่เลือกปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมายที่จะเติมเต็มสิทธิของทุกคนในการเข้ารับการศึกษาร่วมกัน และมุ่งพัฒนาบุคคลให้สามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และมีโอกาสตามกระบวนการเรียนรู้ในช่วงปฐมวัย

สิทธิมนุษยชนด้านการศึกษาพิเศษของไทย

สำหรับสิทธิมนุษยชนของ “คนพิการ” จักได้รับการรับรองและการคุ้มครองจากรัฐตามที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ค.ศ. 2006 (Convention on the Rights of Persons with Disabilities of 2006) ทั้งนี้ อนุสัญญาฯ ได้กำหนดให้คณะกรรมการประจำอนุสัญญา อันได้แก่ คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิคนพิการ (Committee on the Rights of Persons with Disabilities) โดยมีอำนาจหน้าที่ในการสอดส่องดูแลรัฐภาคีต่าง ๆ ในการปฏิบัติตามพันธกรณีตามข้อบทที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญา นอกจากนี้ อนุสัญญาดังกล่าวยังได้ระบุถึงการที่รัฐภาคีจักต้องเสนอรายงานการปฏิบัติตามอนุสัญญาหรือ “รายงานของรัฐบาล” (country report) เพื่อที่คณะกรรมการจะได้ประเมิน รวมถึงตรวจสอบในมาตรการตลอดจนการดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐภาคีในประเด็นการรับรองและคุ้มครองสิทธิของคนพิการ พร้อมทั้งการจัดทำข้อเสนอแนะหรือข้อแนะนำทั่วไปสำหรับรัฐภาคีในอันที่จะได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้นเพื่อรับรอง และคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของคนพิการในประเทศไทยต่อไปได้ (จาตุรงค์ เจริญนำ, 2559) ตามแนวคิดในบริบทของสังคมไทย แนวคิดของคำไว้ 3 คำ คือ ความบกพร่อง (Impairment) ความพิการ (Disability) และอุปสรรค (Handicap) โดยอธิบายได้ ดังนี้

ความบกพร่อง (Impairment) คือ การสูญเสียใด ๆ หรือความผิดปกติของจิตใจ สรีระ หรือโครงสร้างกายวิภาค หรือมีการสูญเสียหรือความผิดปกติในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น ตามองไม่เห็น แขนขาเป็นอัมพาต หูสูญเสียการได้ยิน อากาทางประสาท เป็นต้น

ความพิการ (Disability) คือ ข้อจำกัดหรือการขาดซึ่งความสามารถในการปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ โดยวิธีการหรือในวิสัยของบุคคลทั่วไป เนื่องจากความบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใด

อุปสรรค (Handicap) คือ ความเสียเปรียบของบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องหรือความพิการ อันเป็นการขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ให้ได้อย่างเต็มที่ตามที่บุคคลทั่วไปพึงทำได้ ทำให้ประสบความยากลำบาก หรือไม่สามรถกระทำการใดสิ่งหนึ่ง ในขณะที่คนทั่วไปสามารถทำได้โดยไม่เป็นปัญหา

ซึ่งทั้ง 3 คำ มีความเชื่อมโยงกันอยู่ในด้าน “ความบกพร่อง” จะอ้างถึงข้อจำกัดของสภาพร่างกาย หรือการรับรู้ต่าง ๆ ของบุคคล ในขณะที่ “ความพิการ” นั้นเป็นมุมมองอยู่ที่ข้อจำกัดอันเกิดจากสังคม จากการที่สังคมได้แบ่งแยกบุคคลซึ่งมีข้อบกพร่องดังกล่าว ทำให้เกิด “อุปสรรค” จะเป็นการมองถึงความเสียเปรียบของบุคคลหนึ่งในการที่จะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง อันเป็นผลมาจากความบกพร่อง (อธิป จันทนโรจน์, 2549)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2547) ได้ให้ความหมายของคนพิการว่า คือ บุคคลซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558) ได้ ให้ความหมายของคนพิการว่าหมายถึง บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสาร จิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใด ประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความจำเป็นเป็นพิเศษที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใดเพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

ทั้งนี้พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ.2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) ได้ให้นิยามความหมายของคนพิการคล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ที่ได้ให้ความหมายของคนพิการว่า คือ บุคคลซึ่งมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคม เนื่องจากมีความบกพร่องทางการเห็น การได้ยิน การเคลื่อนไหว การสื่อสารจิตใจ อารมณ์ พฤติกรรม สติปัญญา การเรียนรู้ หรือความบกพร่องอื่นใดประกอบกับมีอุปสรรคในด้านต่าง ๆ และมีความต้องการจำเป็นพิเศษทางการศึกษาที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือด้านหนึ่งด้านใด เพื่อให้สามารถปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมได้อย่างบุคคลทั่วไป

ซึ่งการจำแนกประเภทและการกำหนดหลักเกณฑ์ความพิการนั้นมีความแตกต่างกันตามความมุ่งหมายในการบังคับใช้กฎหมาย กล่าวคือ ด้านการศึกษา เป็นการจำแนกเพื่อส่งเสริม กระตุ้นพัฒนาการทางด้านการศึกษา และนำไปใช้ในการจัดการศึกษา ส่วนด้านสังคม ของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นการจำแนกเพื่อนำไปใช้ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต การฟื้นฟูสมรรถภาพ และการจัดสวัสดิการ ทั้งนี้สำหรับสิทธิมนุษยชนของ “เด็กพิการ” จักได้รับการรับรองและการคุ้มครองจากรัฐตามที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการ ค.ศ. 2006 (Convention on the Rights of Persons with Disabilities of 2006) (จาตุรงค์ เจริญนำ, 2559) สำหรับสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษาพิเศษของไทย สิ่งที่เป็นรูปธรรมในปัจจุบันประเทศไทยมีการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้นไม่ว่าเด็กด้อยโอกาสเด็กในชนบทหรือแม้กระทั่งเด็กพิการรัฐบาลก็ได้ตระหนักถึงความสำคัญและดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมความเป็นธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กกลุ่มนี้ให้ดีขึ้นกว่าเดิมโดยเฉพาะการดำเนินการจัดการศึกษาให้แก่เด็กพิการซึ่งต้องตระหนักถึงเรื่องสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนควรจะได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ทัดเทียมกันกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้ปี พ.ศ. 2542 เป็นปีการศึกษาเพื่อคนพิการและได้ประกาศต่อสาธารณชนทั่วไปว่า “คนพิการทุกคนที่อยากเรียนต้องได้เรียน” เพื่อเอื้ออำนวยให้เด็กพิการสามารถเข้ารับบริการการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับเด็กปกติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีนโยบายที่จะพัฒนาโรงเรียนที่จัดการเรียนร่วมให้เป็นโรงเรียนต้นแบบการเรียนรวม และได้มีโอกาสเรียนรวมกับนักเรียนทั่วไปในโรงเรียนใกล้บ้านโดยคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบการเรียนรวมที่เป็นศูนย์บริการทางการศึกษาพิเศษ (Student Support Services : SSS) (อรทัย แสนชัย, 2559) ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงสิทธิมนุษยชนด้านการศึกษาพิเศษของไทยแล้ว การที่เด็กพิการหรือเด็กที่มีความจำเป็นพิเศษได้เข้าสู่ระบบการศึกษาแบบเรียน ควบมีการสอนเรื่องสิทธิมนุษยชนของเด็กปฐมวัย เพราะเป็นช่วงวัยสำคัญในการบ่มเพาะความคิดเพื่อให้เด็กและเยาวชนทุกคนมีสิทธิอย่างจริง

การสอนและกลยุทธ์การส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย การเรียนรู้ผ่านการเล่น

ตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก (United Nations Convention on the Rights of the Child; UNCRC) กฎหมายระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนซึ่งกำหนดสิทธิในทางพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และวัฒนธรรม ของเด็ก โดยนิยามว่า เด็ก คือ มนุษย์คนใด ๆ ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี นั้น ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ผ่านการเล่นของเด็กปฐมวัย ซึ่งถือเป็นเรื่องสิทธิมนุษยชนเป็นอันดับแรก เด็กและเยาวชนทุกคนมีสิทธิที่จะเล่นและมีความจำเป็นอย่างแท้จริงในการเล่น การเล่นเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีอิสระในการเลือกสิ่งที่จะเล่นและท้าทายตัวเอง กล้าเสี่ยง และผลิตเพลินกับเสรีภาพ อีกทั้งอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็ก ข้อ 17 ระบุว่า เด็ก ๆ จำเป็นต้องเล่นเพื่อที่จะเติบโต เรียนรู้ และการเล่นเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน การเล่นยังให้โอกาสในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและจำเป็นต่อสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก ความสำคัญของการเล่นในการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย (Molu, F. E., 2023)

“การเล่นของเด็กถูกเลือกอย่างอิสระตามพฤติกรรมที่ขึ้นเป็นการส่วนตัว โดยมีแรงจูงใจจากภายในตามความต้องการ ความต้องการ และความปรารถนา การเล่นอาจเป็นเรื่องสนุกหรือจริงจังก็ได้ ผ่านการเล่น เด็กๆ จะได้สำรวจโลกทางสังคม วัตถุ และจินตนาการ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างพวกเขากับพวกเขา โดยให้รายละเอียดต่างๆ ขณะเดียวกันก็มีความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อความท้าทายที่พวกเขาเผชิญ โดยการเล่นให้เด็กๆ เรียนรู้และพัฒนาทั้งในระดับบุคคลและในฐานะสมาชิกของชุมชน” เมื่อเด็ก ๆ มีส่วนร่วมในการเล่นทางสังคมและจินตนาการ พวกเขาจะต่อยอดจากสิ่งที่อาจเป็นลักษณะเฉพาะที่กำหนดได้มากที่สุดของเราในฐานะมนุษย์ นั่นคือ การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น และความสามารถในการตอบสนองซึ่งกันและกัน (Kenneally, 2007) เด็กๆ จะสำรวจและรู้จักกฎเกณฑ์และสัญลักษณ์ของชุมชนผ่านการเล่น ตลอดจนสร้างบทบาทและสถานการณ์ที่สะท้อนถึงโลกทางสังคมวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาใหม่ เป็นผลให้พวกเขาเรียนรู้วิธีที่จะอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางสังคมที่ต้องการ ร่วมมือกับผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และมีส่วนร่วมในพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคม (Lester & Russell, 2010) ขณะที่เด็กเล่นพวกเขาจะมีโอกาสได้เรียนรู้ได้จากโลกการเล่นของพวกเขา

การเล่นผ่านการเรียนรู้ หรือ Play based learning ได้รับการอธิบายว่า เป็นวิธีสอนที่เกี่ยวข้องกับการเล่น ความสนุกสนาน ประกอบด้วยการเล่นโดยเด็กนำตนเอง (Child-Directed) และการเล่นแบบผู้ใหญ่ชี้นำ (Adult Guidance) จากงานวิจัยของ Pyle & Danniels (2017: 282) กล่าวถึงการเรียนรู้โดยการเล่นเป็นหลักมีผลดีต่อคะแนนการอ่านและคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักฐานชี้ให้เห็นว่าการเรียนประเภทนี้มีแนวโน้มจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการสอนโดยตรงหรือการเล่นอิสระ Play-Based Learning (PBL) ได้รับการอธิบายว่า เป็นวิธีการที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่น การเล่นช่วยให้เด็กๆ ได้สำรวจสภาพแวดล้อมของพวกเขาและสร้างความรู้ การเล่นและการเรียนรู้มีการเชื่อมโยงที่ดีซึ่งกันและกันแง่ของการคำนวณ (numeracy) ความสามารถอ่านออกเขียนได้ (literacy) การเข้าสังคม (social) การพัฒนาทางด้านร่างกาย (physical) และอารมณ์ (emotional)

ด้วยการเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่กดดัน การเล่นผ่านการเรียนรู้ หรือ Play-Based Learning (PBL) นั้น เป็นวิธีการที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นวิธีสอนที่เกี่ยวข้องกับการเล่น ความสนุกสนาน ประกอบด้วยการเล่นโดยเด็กนำตนเอง และการเล่นแบบผู้ใหญ่ชี้นำ การเล่นและการเรียนรู้เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และอาจทำให้เข้าภาพมโนทัศน์ได้มากขึ้นจากการแบ่งการเล่น 5 ประเภท (Unicef, 2018) ดังนี้

1. การเล่นอิสระ (Free Play) เป็นการเล่นที่โดดเด่น ในระหว่างการเล่นเด็กกำกับตัวเอง กำหนดวัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้เล่นเอง ครุมีส่วนร่วมน้อยมาก การเล่นแบบนี้สังเกตได้จากเด็กมักจะสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมา หรือการเล่นกับของเล่น หรือการใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ เป็นต้น

2. การเล่นสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Play) คล้ายกับ Free Play ซึ่งการเล่นแบบนี้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความสนใจของเด็ก ครูสามารถบูรณาการความรู้ทางวิชาการที่เกี่ยวข้องได้

3. การเล่นร่วมกัน (Collaborative Play) ครูกำหนดทักษะทางวิชาการที่นักเรียนจะพัฒนา จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันออกแบบการเล่นและกำหนดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเล่น เป็นการเล่นภายในสภาพแวดล้อมที่สร้างขึ้น

4. การเรียนรู้ที่สนุก (Playful Learning) เป็นการเล่นที่สร้างขึ้นร่วมกัน เกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาวิชาการ แต่เน้นการเรียนรู้แบบสนุกสนาน ถูกใจนักเรียน เช่น ครูสร้างร้านดอกไม้ ครูสร้างแบบฟอร์มการสั่งซื้อ จากนั้นนักเรียนกรอกข้อมูลสั่งซื้อ เป็นต้น

5. การเรียนรู้ผ่านเกม (Learning through Games) นำมาเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางคณิตศาสตร์ และทักษะทางภาษา เป็นวิชาการมากขึ้น แต่พยายามทำให้น่าสนใจ ครูส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านเกม โดยเด็กๆ ทำตามกฎของเกม เช่น เกมบิงโก เกม word with friends เกมตกปลาแม่เหล็ก กิจกรรมที่เน้นการเล่นที่มีความหลากหลาย ผสมผสานวิชาการเข้าด้วยกัน และเพิ่มระดับการเข้าไปมีส่วนร่วม

การเล่นในโลกใบเล็กสู่โลกใบใหญ่: การรับรู้เรื่องสิทธิมนุษยชนของเด็กปฐมวัย

เชื่อว่าในวัยเด็กเราจะได้เล่นไล่จับ เป็นการเล่นที่เด็ก ๆ จะเคลื่อนไหวร่างกายและตามเงาและตกลงที่จะปฏิบัติตามกฎ แต่สิ่งที่พวกเขาให้ความสำคัญคือความตื่นเต้นของการเล่นไล่จับ กฎเป็นกรอบที่ผู้เล่นรู้ว่า “นี่คือการเล่น” นี่เป็นสถานที่ที่ปลอดภัยซึ่งสามารถสัมผัสอารมณ์ได้โดยไม่มีผลกระทบใด ๆ ตามมา และอาจนำโลกจริงเข้ามา (Lester & Russell, 2010) การเล่นยังส่งเสริมสุขภาพกายและความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก อีกทั้งยังช่วยให้พวกเขาพัฒนาทักษะด้านประสาทสัมผัส การประสานงาน และความสมดุล นอกจากนี้ยังมีหลักฐานเพียงพอในการวิจัยที่ตรวจสอบความสำคัญของการเล่นว่าการเล่นที่สร้างสรรค์/ละครสังคมได้รับการสนับสนุนเป็นพิเศษในการรับมือกับเหตุการณ์ที่กระตุ้นอารมณ์หรือตึงเครียด เช่น การไปพบทันตแพทย์หรือโรงพยาบาล ตลอดจนในบริบทของการรักษาโรคกับเด็กที่มี ถูกข่มเหง และ/หรือ ประสบความโศกเศร้าอย่างสุดซึ้ง (Whitbread, 2012) การเล่นห้าประเภท (ทางกายภาพ สัญลักษณ์ เล่นกับวัตถุ การเล่นสมมุติ/สังคม-ละคร และเกมที่มีกฎเกณฑ์) สนับสนุนพัฒนาการของเด็กในด้านต่าง ๆ ดังเช่น

การเล่นกับวัตถุ (Play with objects) การเล่นกับวัตถุเริ่มต้นทันทีที่ทารกสามารถจับและยึดไว้ได้ พฤติกรรมการเล่นสืบสวนตั้งแต่เนิ่น ๆ ได้แก่ การกัด/ปาก การหมุนตัวขณะมอง การถู/ลูบ การทุบตีและการทำหล่น สิ่งนี้อาจอธิบายได้ว่าเป็นการเล่นแบบ ‘ประสาทสัมผัส’ เมื่อเด็กสำรวจว่าวัตถุและวัสดุรู้สึกและประพฤติอย่างไร เด็กวัยหัดเดินตั้งแต่อายุประมาณ 18 ถึง 24 เดือนจะเริ่มจัดเรียงสิ่งของ ซึ่งค่อยๆ พัฒนาไปสู่กิจกรรมการเรียงลำดับและจำแนกประเภท เมื่ออายุได้สี่ขวบ การสร้าง การสร้าง และการสร้างพฤติกรรมก็ (Whitbread, 2012)

การเล่นบทบาทสมมติ หรือ การเล่นขายของ (Pretense/socio-dramatic play) คือ การที่เด็ก ๆ แสดงสถานการณ์และเรื่องราวในจินตนาการ กลายเป็นตัวละครที่แตกต่างกัน และกำลังทำเป็นว่าพวกเขาอยู่ในสถานที่และเวลาที่แตกต่างกัน ด้วยการเล่นสมมุติ เด็กๆ จะพัฒนาและปรับปรุงความคิดสร้างสรรค์ และเรียนรู้วิธีปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ รวมถึงส่งเสริมการควบคุมตนเองและการควบคุมตนเองด้วย เกมที่มีกฎ: เกมที่มีกฎ เช่น ซ่อนหา หลบลูกบอล ขว้าง จับ ฯลฯ รวมถึงเกมไพ่ เกมดิจิทัลส่งเสริมความสามารถของเด็กในการปฏิบัติตามกฎและแนวทาง และพัฒนาทักษะทางสังคม เช่น การแบ่งปัน การผลัดกัน และความเข้าใจ และเห็นคุณค่ามุมมองของผู้อื่น ข้อกังวลหลักของเกมดิจิทัลคือเกมอาจกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกรุนแรงในเด็ก ซึ่งสามารถแก้ไขได้ง่ายโดยการดูแลของผู้ใหญ่ที่มีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ปัญหาดังกล่าวยังคงเป็นที่ถกเถียงกันอยู่และจำเป็นต้องได้รับการวิจัยเพิ่มเติม

แม้ว่าข้อเท็จจริงนี้ก็สามารถสรุปได้ว่าเกมที่มีกฎเกณฑ์ช่วยให้เด็ก ๆ เพื่อพัฒนาทักษะในการอยู่ได้บังคับกฎเกณฑ์ของสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ (Whitbread, 2012, Lester & Russell, 2010)

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านสิทธิมนุษยชนของเด็กปฐมวัยต่อเพื่อนที่มีความจำเป็นต้องการพิเศษ

ในโลกใบนี้ เราทุกคนล้วนเติบโตมาบนพื้นฐานของความแตกต่างหลากหลาย ทั้งเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรม เราอาจมีแนวความคิด ความเชื่อ ฐานะ รูปลักษณ์ ร่างกายที่แตกต่างกัน สิ่งเหล่านี้ไม่ใช่สิ่งที่ผิดปกติ ไม่ใช่ความน่ากลัวที่เราจะต้องแบ่งแยก กีดกัน แบ่งพรรคแบ่งพวก หากแต่เป็นธรรมชาติของความหลากหลาย ซึ่งเราทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข หากเรายึดมั่นในคุณค่าของ “สิทธิมนุษยชน”

ข้อความข้างต้นมาถูกเลือกมาจากคู่มือการจัดการเรียนรู้สิทธิมนุษยชนศึกษา ระดับปฐมวัย ของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เนื่องด้วยความสำคัญในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนตามหลักการสากล รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จึงได้บัญญัติให้มีองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยมีหน้าที่และอำนาจสำคัญประการหนึ่งตามมาตรา 247 (5) ในการสร้างเสริม ทุกภาคส่วนของสังคมให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิทธิมนุษยชน มีหน้าที่และอำนาจตาม พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. 2560 มาตรา 27 (1) (2) และ (3) ในการส่งเสริม สนับสนุน ให้ความร่วมมือแก่บุคคล หน่วยงานของรัฐ และภาคเอกชน ในการ ศึกษา วิจัย เผยแพร่ความรู้และพัฒนาความเข้มแข็งด้านสิทธิมนุษยชน ส่งเสริม เผยแพร่ให้เด็ก เยาวชน รวมทั้งประชาชนทั่วไปตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนของแต่ละบุคคลที่ทัดเทียมกัน และการเคารพใน สิทธิมนุษยชนของบุคคลอื่น ซึ่งอาจแตกต่างกันในทางวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต และศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับตัวอย่างในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านสิทธิมนุษยชนของเด็กปฐมวัยต่อเพื่อนที่มีความจำเป็นต้องการพิเศษ

การสร้างความเข้าใจ

“สิทธิมนุษยชน” เป็นคุณธรรมสากล ซึ่งประกอบด้วย หลักการพื้นฐานอันมุ่งหวังให้เพื่อนมนุษย์พึงกระทำต่อกัน 4 ประการ ได้แก่

1. การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
2. การเชื่อมั่นในความเท่าเทียมของบุคคล โดยปราศจากการแบ่งแยก
3. การศรัทธาในสิทธิและเสรีภาพของบุคคล
4. การปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะที่เป็นเพื่อนมนุษย์เช่นเดียวกัน

หลักการสิทธิมนุษยชนพื้นฐาน 4 ประการดังกล่าว ยังถือเป็นหลักการสำคัญในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งถือกำเนิดขึ้น เพื่อให้ทุกคนได้เรียนรู้และเข้าใจร่วมกันในหลักการสิทธิมนุษยชนจนนำไปสู่การยอมรับและเกิดเป็นวัฒนธรรมการเคารพสิทธิมนุษยชนขึ้นในที่สุด และเป็นหัวใจสำคัญยิ่งที่เราทุกคนควรจะได้ตระหนักและนำมาปรับใช้ในบริบทของตนเอง โดยเฉพาะครูบาอาจารย์ ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของเพื่อนที่มีความจำเป็นต้องการพิเศษ และการปฏิบัติต่อเพื่อนกลุ่มนั้นตามนโยบายการจัดการศึกษาแบบเรียนรวม

สิทธิมนุษยชนผ่านการประยุกต์ใช้ในบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน และวิถีชีวิตประจำวัน สามารถการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 สำหรับเด็กอายุ 3 – 6 ปี เพราะมีกำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 8 : อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตัวบ่งชี้ที่ 8.3 : ปฏิบัติตนเบื้องต้นในการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและจุดมุ่งหมายให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนรู้ทั้ง 4 ด้านคือ ด้านร่างกายเจริญเติบโตตามวัย ด้านสุขภาพจิตที่ดี มีคุณธรรม ด้านทักษะชีวิตใน

การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขและด้านการคิด การใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับวัย

วัตถุประสงค์จัดประสบการณ์เรียนรู้

เพื่อจัดประสบการณ์ให้กับครูผู้สอนระดับปฐมวัยนำไปใช้จัดการเรียนรู้ด้านสิทธิมนุษยชนสำหรับเด็กปฐมวัยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจด้านสิทธิมนุษยชนสำหรับเด็กระดับปฐมวัย อย่างเป็นรูปธรรมกับการปฏิบัติต่อเพื่อนที่มีความจำเป็นต้องการพิเศษ

แนวทางการจัดประสบการณ์เรียนรู้

การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ ต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อม บรรยากาศในห้องเรียนให้มีสอดคล้องกับเรื่องที่เรียนและมีการจัดแสดงผลงานของนักเรียน เพื่อความภาคภูมิใจของนักเรียน ต้องมีการเตรียมการจัดกิจกรรม โดยครูจะต้องศึกษาให้เข้าใจกระจ่างชัด เตรียมกิจกรรม สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลตลอดจนวิธีการสร้างแรงจูงใจให้เกิดความสนใจใคร่รู้และเห็นความสำคัญของการปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของตน ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่นอันเป็นพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน

บทบาทของครูผู้สอน

ทั้งนี้ต้องอาศัยบทบาทของครูผู้สอนเป็นผู้สนับสนุนอำนวยความสะดวกให้เด็กได้คิดริเริ่ม วางแผน ลงมือปฏิบัติกิจกรรม ตัดสินใจ และนำเสนอความคิดในประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนที่มีความต้องการพิเศษ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุข และเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน

จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมคุณลักษณะที่ดี ผ่านการเล่น หรือทักษะการใช้ชีวิตประจำวันให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

ลักษณะของกิจกรรม

การจัดการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการผ่านการเล่น การลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์ตรงอย่างหลากหลาย ทำให้เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมและส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้านโดยไม่จัดเป็นรายวิชา จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของเด็ก เด็กได้ลงมือปฏิบัติผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง เน้นการดำเนินกิจกรรม เน้นการเรียนรู้แบบ Active Learning และ Executive Function โดยบูรณาการกระบวนการคิดของสมองด้านความคิด ความรู้สึก และการกระทำ ตามรูปแบบกิจกรรม สำรวจ สืบค้นข้อมูล ลงมือปฏิบัติและคิดวางแผน

บทสรุป

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านสิทธิมนุษยชนของเด็กปฐมวัยต่อเพื่อนที่มีความจำเป็นต้องการพิเศษให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนนำไปใช้จัดประสบการณ์ให้เด็กได้เรียนรู้ ลงมือปฏิบัติ ควรเป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดแนวคิดหลังจากนำเสนอสาระการเรียนรู้ นั้น ๆ มาจัดประสบการณ์ให้เด็ก เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ให้สอดคล้องกับวัย โดยให้เด็กเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญ ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและโรงเรียน การเคารพสิทธิของตนและผู้อื่น การรู้จักแสดงความคิดเห็นของตนเองและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การกำกับตนเอง การเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง การตระหนักรู้เกี่ยวกับตนเอง ความภาคภูมิใจในตนเอง การสะท้อนการรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น การแสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกอย่างเหมาะสมด้วยการเรียนรู้ผ่านการเล่น

เอกสารอ้างอิง

- Angela Pyle & Erica Danniels (2017). **A Continuum of Play-Based Learning: The Role of the Teacher in Play-Based Pedagogy and the Fear of Hijacking Play, Early Education and Development**, 28:3, 274- 289, DOI:10.1080/10409289.2016.1220771
- Brantefors, L., Tellgren, B., & Thelander, N. (2019). **Human Rights Education as Democratic Education: The Teaching Traditions of Children's Human Rights in Swedish Early Childhood Education and School. International Journal of Children's Rights**, 27(4), 694–718.
<https://doi-org.chula.idm.oclc.org/10.1163/15718182-02704007>
- Lester, S. and Russell, W. (2008) **Play for a Change: Play, Policy and Practice – A review of contemporary perspectives**, London: National Children's Bureau
- Kemple, K. M., Oh, J. H., & Porter, D. (2015). **Playing at school: An inquiry approach to using an experiential play lab in an early childhood teacher education course. Journal of Early Childhood Teacher Education**, 36(3), 250–265.
- Mathiyazhagan, S., & La Fors, K. (2023). **Children's right to participation in AI: Exploring transnational co-creative approaches to foster child-inclusive AI policy and practice. Information Polity: The International Journal of Government & Democracy in the Information Age**, 28(1), 141–153.
<https://doi-org.chula.idm.oclc.org/10.3233/IP-229014>
- Molu, F. E. (2023). **Importance of Play in Early Childhood Education and Children's Right to Play. Journal Plus Education / Educatia Plus**, 33, 50–64.
<https://doi-org.chula.idm.oclc.org/10.24250/jpe/si/2023/fem/>
- Smith, A. B. (2007). **Children's rights and early childhood education: links to theory and advocacy. Australian Journal of Early Childhood**, 32(3), 1.
- Whitebread, D., & Basilio, M. (2012). **The emergence and early development of selfregulation in young children. Profesorado**, 16(1), 15–33.
- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (6 April 2024). **ประกาศกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง ประเภทและหลักเกณฑ์ความพิการ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555** คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2563) คู่มือการจัดการเรียนรู้สิทธิมนุษยชนศึกษา ระดับปฐมวัย. กรุงเทพฯ
- จตุรงค์ เจริญนำ. (2559). **การศึกษาสภาพการบริหารจัดการเรียนร่วมโดยใช้โครงสร้างซีท (SEAT) ของโรงเรียนเรียนร่วมในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9. ปรินญูณมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.**

ชนาสร นิ่มนวล. (2006). การศึกษาการยอมรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษในชั้นเรียนร่วมระดับปฐมวัย
ของโรงเรียนแกนนำจัดการเรียนร่วมในกรุงเทพมหานคร.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ของสำนักงานรับรอง
พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2556 (ฉบับอ้างอิงปรับปรุงครั้งที่ 12) / จัดทำโดย กองกองทุนและส่งเสริมความเสมอภาคคนพิการ

อธิป จันทน์โรจน์ (2549). การเลือกปฏิบัติเพราะเหตุความพิการกับกฎหมายระหว่างประเทศ ศึกษาเปรียบ
เทียบกฎหมายไทย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อรรถัย แสนชัย. (2559). การจัดการการเรียนรวมของโรงเรียนต้นแบบการเรียนรวม จังหวัดนนทบุรี.

ปริญญามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น.